

I. celoštátna konferencia „Banka dát o požívatinách“

Problematika zabezpečovania správnej výživy ľudí je stále aktuálna. Potrava a výživa sú totiž základnými a najdôležitejšími podmienkami bytia človeka. Ešte aj v súčasnosti existujú národy, ktoré trpia na nedostatok výživových zdrojov a hlad. Sú však aj krajiny, kde je spotreba potravín nadmerná, zdravotne nežiaduca. Vedci, odborné inštitúcie, ale aj vlády, medzinárodné i svetové organizácie hľadajú možnosti zabezpečiť ľuďom primeranú potravu a tak ich zdravie a spokojnosť. Uskutočňovanie týchto cieľov predpokladá riešenie mnohých politických, ekonomických i odborných problémov a smeruje ku koncipovaniu a realizácii potravinovej a výživovej politiky.

Medzi základné informačné nástroje potravinovej a výživovej politiky patria súbory poznatkov o výživových potrebách ľudí. Vo väčšine krajín sa tieto potreby vyjadrujú formou výživových odporúčaných dávok, ktoré sa v novej verzii pripravujú aj u nás. Rovnako dôležité informačné nástroje potravinovej a výživovej politiky sú aj súbory poznatkov o zložení a výživových vlastnostiach potravín a ďalších požívatin. Stalo sa už tradíciou, že sa takéto poznatky zostavujú do vhodných požívatinových tabuliek.

V období zrýchľujúceho sa vedecko-technického rozvoja prinášajú aj medicínske i potravinárske vedy čoraz viac nových poznatkov. Klasické metódy registrácie i uplatňovania nových informácií sú už dnes pomalé. Neprekvapuje preto, že so súbežným rozvojom elektroniky, najmä vývojom počítačov rôznej veľkosti a kapacity dochádza k postupnému budovaniu rôznych automatizovaných informačných systémov faktografického aj numerického charakteru. V takomto procese začali postupne vznikať aj rôzne informačné systémy a banky dát o požívatinách.

K tejto problematike sa v dňoch 17.–18. mája t.r. konala v Modre prvá celoštátna konferencia Banky dát o požívatinách, na ktorej sa zúčastnili aj viacerí zahraniční odborníci. Konferenciu usporiadali Výskumný ústav potravinársky v Bratislave a obidve československé spoločnosti pre racionálnu výživu. Cieľom konferencie bolo prerokovať súčasnú situáciu v oblasti budovania a uplatňovania banky dát o požívatinách v zahraničí a informovať o súčasnom stave a možnostiach využívať Sekciu požívatiny Ústrednej banky dát rezortu poľnohospodárstva a výživy, ktorú buduje Výskumný ústav potravinársky. Ďalším cieľom tejto konferencie bolo prerokovať možnosti spolupráce v oblasti banky dát o požívatinách so zahraničnými partnermi, a našimi centrálnymi orgánmi a výrobnou praxou.

Na konferencii sa zúčastnilo 85 odborníkov, medzi nimi 8 zahraničných hostí.

Akademik Anton Blažej vo svojom otváracom prejave podčiarkol význam nášho spoločného úsilia o racionalizáciu výživy nášho obyvateľstva a aktuálnosť budovania našej banky dát o požívatinách. Privítal a pozdravil na konferencii zástupcu FAO dr. R. Weisella a dr. W. Polacchióv z Ríma, koordinátora západoeurópskej organizácie Eurofoods dr. C. Westa z Wageningenu v Holandsku, ako aj našich priateľov a popredných odborníkov z bratských socialistických krajín – prof. dr. L. Balabanského zo Sofie, prof. dr. I. Varsányiho z Budapešti, prof. dr. I. M. Skurichina z Moskvy a dr. M. Łos Kuczerovú a dr. J. Dobrzyckeho z Varšavy. Účastníci konferencie si pozorne vypočuli aj pozdravný prívet tajomníka MNV v Modre s. Klúčika, ktorý ich pôsobivou formou oboznámil s minulosťou, súčasnosťou i perspektívnymi zámermi rozvoja Modry.

V zaujímavom referáte Ing. F. Kastl z Výskumného ústavu potravinárskeho priemyslu v Prahe hovoril o modernej informatike v potravinárstve. Ing. Malý oboznámil účastníkov nielen s obsahom základných pojmov modernej informatiky, ale aj s jej ďalekosiahlym významom v súčasnom procese informatizácie spoločnosti, vrátane uplatňovania výpočtovej techniky v nej. Málo potešujúce bolo všeobecné konštatovanie, že „v krajinách EHS má terminálový prístup k počítačom priemerne 10 osôb z 1000 zamestnaných, kým v ČSSR je komunikácia so vzdialenými počítačmi v počiatkoch“.

Dr. R. Weisell informoval o založení a úlohách FAO a zrekapituloval históriu vypracúvania a vydávania požívatinových tabuliek pre rôzne oblasti sveta, ako aj o vydaní špeciálnych tabuliek o aminokyselinách v potravinách. Podčiarkol význam medzinárodnej spolupráce v danej oblasti.

Dlhoročná pracovníčka a terajšia spolupracovníčka FAO dr. W. Pollacchiová poukázala na rast objemu informácií o zložení požívatín, postupný vznik príslušných komputerizovaných báz dát a problémy výmeny dát na medzinárodnej úrovni. Za hlavný problém označila v danej súvislosti doteraz nešťan-

dardizovanú terminológiu a kódovanie požívatín. Poukázala aj na problémy vyjadrovania fyziologickej energetickej hodnoty potravín, ktorou sa FAO zaoberá už od svojho založenia, teda od r. 1947. Ešte aj po viac ako 40 rokoch sa v dôsledku nedostatočnej štandardizácie metód naráža na ťažkosti v oblasti porovnateľnosti a unifikácie údajov pochádzajúcich z rôznych krajín. Dr. C. West, koordinátor západoeurópskej organizácie Eurofoods, oboznámil účastníkov s poslaním tejto organizácie, ktorej cieľom je zlepšovať a rozširovať dáta o zložení požívatín v Európe. V tejto súvislosti vyvíja aktivitu smerujúcu k vývoju spoločného kódovacieho systému, k zlepšeniu analytických údajov o zložení požívatín, k zhromažďovaniu dát o nutričných stratách pri úprave požívatín, vykonáva inventarizáciu tabuliek o zložení požívatín, ako aj príslušných báz dát a používaných softverov a plní aj ďalšie úlohy. Podrobnejšie hovoril o výsledkoch doterajšej činnosti pri zlepšovaní kvality dát o zložení požívatín, dopĺňovaní chýbajúcich dát, štúdiu strát, ku ktorým dochádza pri úprave požívatín, doterajšej inventúre európskych požívatínových tabuliek, vývoji unifikovaného Eurokódu 2 a vývoji európskych báz dát o požívatinách.

Dr. M. Łos-Kuczerová, prof. dr. L. Balabanski, prof. dr. M. Skurichin a prof. dr. I. Varsányi informovali o súčasných požívatínových tabuľkách v PLR, BLR, ZSSR a MR. Charakterizovali cesty a metódy, akými sa tieto tabuľky tvorili a charakterizovali aj ich obsah, ktorý je v týchto krajinách pomerne rozsiahly a na dobrej úrovni. Zatiaľ nijaká z týchto socialistických krajín nemá vybudovanú banku dát o požívatinách, poväčšine sa v tomto smere pripravujú iba projekty, pričom sa pozorne sleduje vývoj vo svete. Vystúpenie zahraničných účastníkov umožnilo našim poslucháčom získať obraz o súčasnej situácii v oblasti požívatínových tabuliek a príslušných bánk dát v západnej i východnej Európe, ako aj o vývojových tendenciách v tejto oblasti.

Kolektív tvorcov našej banky dát o požívatinách – doc. dr. F. Strmiska, CSc., Ing. K. Holčíková, CSc., prom. chem. E. Simonová, Ing. M. Mrázová, Ing. J. Hodeková, Ing. M. Pristašová a Ing. J. Strmiska informovali potom podrobne o vývoji našej bázy dát, ktorá obsahuje okolo pol milióna numerických informácií o viac ako tisíc požívatinách, ako aj o ich usporiadaní. Objasnili systém kódovania požívatín, ako aj ich parametrov a naznačili zásadné princípy nášho softveru.

Autori doplnili konferenciu o výstavku materiálov k našej banke dát o požívatinách, ktorá zahrnovala koncepčné štúdie, pomocné dokumenty, viaceré výsledné výstupy, ako aj programové dielo tejto banky. Konferenciu doplnilo napokon aj niekoľko posterov, ktoré objasnili niektoré používané výpočtové postupy, praktické aplikácie a budovanie Sekcie cudzorodých látok v potravinovom reťazci.

Hoci diskusia neprebiehala podľa pôvodného zámeru, jej výsledky možno

zhrnúť zhruba takto: Ukázalo sa, že naša banka dát o požívatinách je pomerne rozsiahla, že umožňuje automatizované vyhodnocovanie početných úloh v oblasti potravinárstva a výživy, a je schopná operatívne poskytovať želané výstupy. Zdá sa, že je rozsahom väčšia ako väčšina analogických bánk dát v západnej Európe.

Pokiaľ ide o perspektívy spolupráce so zahraničnými partnermi jej potenciálne možné perspektívne cesty naznačil dr. West tromi základnými bodmi: 1. vzájomná výmena dát, 2. výmena ideí o možnostiach manipulácie s dátami a 3. vytváranie predpokladov pre vzájomné prepojenie báz dát do spoločnej počítačovej siete. Ďalej poukázal na možnosti vzájomnej výmeny odborníkov a vzájomných poznatkov skúseností. Odporúčal postup cestami bilaterálnych dohôd, postupné zapájanie do kontinentálnych a svetových organizácií. Považuje sa za výhodné prednostne rozvíjať takéto vzťahy medzi našimi socialistickými krajinami, čo zdôraznil najmä prof. Skurichin a prof. Balabanski.

V súvislosti so spoluprácou s našimi centrálnymi orgánmi, riaditeľ Výskumného ústavu výživy ľudu z Bratislavy MUDr. A. Dvorský, CSc., naznačil aktuálnu potrebu a možnosti využitia požívatinových tabuliek popri odporúčaných výživových dávkach v riešení problémov výživy a zdravia nášho obyvateľstva a naznačil potrebu účinnej spolupráce medzi Ministerstvom zdravotníctva a Ministerstvom poľnohospodárstva a výživy v danej oblasti. V podobnom duchu sa vyjadril aj zástupca MPVŽ SSR Ing. Slávik a člen Odbornej komisie pre výživu obyvateľstva ČSSR Ing. O. Šmrha, CSc. Zástupca ČSLA pplk. Ing. Katrušák konštatoval doterajšiu dobrú a účinnú spoluprácu s Výskumným ústavom potravinárskym, ako aj využívanie jeho doterajších báz dát.

Možnosti spolupráce s výrobnou praxou, ktoré sa už aj postupne realizujú, naznačil vedúci výpočtového strediska Jihomoravských drubežárskych závodů Ing. B. Bieber. Poukázal na možnosti využiť doterajšie bázy dát pri automatizovanom bilančnom vyhodnocovaní zloženia potravinárskych výrobkov a pri ich deklarácii na obaloch. Doc. dr. F. Strmiska, CSc., pripomenul niektoré skúsenosti z doterajšieho využitia selektovaných báz dát pre niektoré výrobné a projekčné organizácie.

V závere zhodnotil konferenciu Ing. A. Malý, ktorý konštatoval úspešný priebeh jej referátovej časti. Drobné nedostatky, ktoré sa vyskytli v diskusnej časti, pripísal na vrub toho, že išlo o prvú konferenciu tohto druhu.